

Yayına Geliş Tarihi:14/07/2023
Yayına Kabul Tarihi:31/10/2023
Online Yayın Tarihi:31/10/2023

Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik
Araştırmalar Dergisi
Cilt:7, Sayı: Özel Sayı, Yıl:2023, Sayfa:59-77
ISSN: 2587-2206

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

KAHRAMANMARAŞ MERKEZLİ 6 ŞUBAT DEPREMLERİNİN KRİZ YÖNETİMİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Neşe SALİK ATA¹

Özet

Türkiye’de meydana gelen Kahramanmaraş merkezli 6 Şubat depremleri son yılların en yıkıcı doğal afetlerinden birisidir. Meydana gelen depremler çok sayıda can kaybına, yaralanmalara ve ağır hasarlara sebep olmuştur. 6 Şubat depremleri kriz yönetimi sürecinin önemini ortaya çıkarmıştır. Bu çalışmada 6 Şubat depremlerinin kriz yönetimi bağlamında incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda krize neden olan faktörler ve kriz yönetimi aşamaları çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Bu bağlamda Kahramanmaraş depremleri hakkında bilgi verilerek yaşanan bu depremlerde krize sebep olan unsurlar ve Kahramanmaraş merkezli 6 Şubat depremleri kriz yönetimi açısından ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kriz Yönetimi, Deprem, Kahramanmaraş Depremleri

THE EVALUATION OF THE 6 FEBRUARY EARTHQUAKE IN KAHRAMANMARAŞ WITHIN THE CONTEXT OF CRISIS MANAGEMENT

Abstract

The February 6 earthquakes, centered in Kahramanmaraş in Turkey, are one of the most devastating natural disasters of recent years. The earthquakes caused many deaths, injuries and severe damage. The February 6 earthquakes revealed the importance of the crisis management process. This study aims to examine the February 6 earthquakes in the context of crisis management. In this regard, the factors that cause the crisis and the

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Kafkas Üniversitesi Atatürk Sağlık Hizmetleri MYO, nesesalik@hotmail.com, ORCID No:0000-0002-8977-7881

Atıf/Citation: Salik Ata, N. (2023). Kahramanmaraş Merkezli 6 Şubat Depremlerinin Kriz Yönetimi Bağlamında Değerlendirilmesi. *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 7(Özel Sayı), 59-77.

crisis management stages constitute the focus of the study. In this context, information about the Kahramanmaraş earthquakes was given and the factors that caused the crisis in these earthquakes and the February 6 earthquakes centered in Kahramanmaraş were discussed in terms of crisis management.

Keywords: *Crisis Management, Earthquake, Kahramanmaraş Earthquakes*

GİRİŞ

Türkiye, coğrafi yapısı ve konumu sebebiyle deprem ülkesi olarak anılmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'ndan bu yana aktif fay hatları boyunca yıkıcı depremler meydana gelmiştir (Marangoz ve İzici, 2023). 6 Şubat 2023 tarihinde 7,8 ve 7,6 büyüklüğün iki deprem yaşanmış ve 10 ili kapsayan büyük bir alanı etkilemiştir. Her iki deprem sadece şiddetleri ile değil, aynı zamanda etki alanı büyüklükleri ile de Türkiye tarihinde en büyük afetlerden birisini oluşturmuştur (Özer, 2023).

Deprem bir doğal afet olup doğal afetler birer kriz türüdür. Dolayısıyla deprem başlı başına bir krizdir. Yaşanan depremler makro ekonomik dengeleri ve nüfus büyüklüğünü olumsuz yönde etkilemektedir (Öcal, 2005). Başka bir ifadeyle makro ekonomik dengelerin bozulması beraberinde ekonomik krize veya darboğazlara neden olmuştur. Yani bir kriz başka krizleri de tetiklemiştir.

Kahramanmaraş merkezli 6 Şubat depremlerinin etkisi ve depremin 10 ilde meydana gelmesi deprem kaynaklı kriz yönetimi olgusunu gündeme getirmiştir. Bu çalışma ile Kahramanmaraş merkezli 6 Şubat depremlerinin kriz yönetimi bağlamında teorik olarak değerlendirilerek ilgili yazına katkı sağlamak amaçlanmaktadır. Çalışmada öncelikle Kahramanmaraş merkezli 6 Şubat depremleri ve kriz yönetimi kavramı açıklanmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemleri arasında sıklıkla kullanılan durum çalışması tekniği kullanılmıştır. Bu kapsamda 6 Şubat Depremleri ile ilgili makaleler, kitaplar, raporlar ve diğer belgeler incelenmiştir. Bu inceleme sonucu 6 Şubat depremlerinde krizin ardılları tespit edilmiş ve Kahramanmaraş merkezli 6 Şubat depremleri kriz yönetimi açısından ele alınarak irdelenmiştir.

İlgili literatürde depremleri kriz yönetimi bakış açısı ile ele alan çalışmalara rastlanmaktadır. Soygüzel (2002), Gültekin (2003) ve Herdem (2011) Marmara Depremini, Ayyürek (2014) ve Elçi (2022) Van depremini, Çalışkan (2017) ve Yolcu (2018) Marmara-Van depremlerini, Yang ve Xia (2009) Wenchuan depremi, Comfort ve arkadaşları (2011) 2010 Haiti Depremini, Zaré ve Afrouz (2012) Japonya 2011 Depremini, Sadeghi-Bazargani ve arkadaşları (2015) Bam Depremini, Soleymani ve arkadaşları

(2021) Tahran Depremlerini kriz yönetimi bağlamında incelediği görülmüştür. Ancak 6 Şubat depremleri kriz yönetimi bağlamında ele alan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda bu çalışmanın mevcut alan yazınına katkı sağlaması beklenmektedir.

1. KAHRAMANMARAŞ MERKEZLİ 6 ŞUBAT DEPREMLERİ

6 Şubat 2023 tarihinde yerel saatle 04.17.32'de Doğu Anadolu Fay Sistemi'nde merkez üssü Pazarcık olan 7,8 büyüklüğünde deprem meydana gelmiştir. Bu yıkıcı ilk depremin ardından Doğu-Batı uzanımlı Çardak-Sürgü fay sistemleri üzerinde 9 saat sonra yerel saatle 13:24:47'de Elbistan merkezli 7,6 büyüklüğünde ikinci bir deprem yaşanmıştır (İTÜ, 2023).

Depremlerin ardından binlerce artçı sarsıntı meydana gelmiştir. Depremler Güneydoğu Anadolu, Doğu Anadolu, Akdeniz ve İç Anadolu Bölgelerini kapsayan geniş bir alanda hissedilmiştir (AFAD, 2023). Depremler Kahramanmaraş, Hatay, Adıyaman, Şanlıurfa, Diyarbakır, Malatya, Gaziantep, Adana, Elazığ, Kilis ve Osmaniye illerinde can kayıplarına, yaralanmalara ve ağır hasarlara sebep olmuştur (Hoşgör vd., 2023). Her iki deprem de Türkiye'de meydana gelmesine rağmen Suriye, İran ve Irak'ta da hissedilmiştir (Harmancı Seren ve Dikeç, 2023).

6 Şubat depremlerinin etkisinin büyük olması nedeniyle Türkiye uluslararası yardıma ihtiyaç duyulduğunu bildirmiştir. AFAD'ın Türkiye Afet Müdahale Planındaki en üst seviye olan ve "uluslararası desteğe ihtiyaç duyulduğu" anlamına gelen "4'üncü seviye" acil durum ilan etmiştir. Ayrıca Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Türkiye'yi sarsan deprem sebebiyle "3. seviye" alarmı vermiştir (Aydınbaş, 2023).

Yapılan yardım çağrısı üzerine ABD, Almanya, Azerbaycan, Çin, Fransa, Güney Kore, Hollanda, Hindistan, Irak, İngiltere, İsrail, İtalya, İspanya, Japonya, Katar, Meksika, Özbekistan, Pakistan, Polonya, Rusya, Tayvan, Yunanistan, başta olmak üzere Dünyanın 90 farklı ülkeden 11 bin 320 arama-kurtarma ekibi Türkiye'ye gelmiştir (TCCB, 2023).

Ulusal düzeyde ise deprem bölgesinde AFAD, UMKE, İtfaiye, JAK, PAK, JÖAK, DAK, Milli Savunma Bakanlığı, Jandarma, Emniyet, Milli Eğitim Bakanlığı, STK, ses mühendisleri, madenciler, belediyeler personelleri, gönüllüler ve yerel destek ekipleri görev almıştır (TBMM, 2023).

6 Şubat depremleri gibi şiddetli depremler, olayın merkez üssünde veya yakınında yaşayan insanlar üzerinde çok sayıda ölüme, hayati tehlike

arz eden yaralanmalara sebep olmaktadır (Erdemir vd., 2023). Türkiye’de meydana gelen bu depremler de ciddi yaralanmalara, can kayıplarına ve hasarlara neden olmuştur (Alomari, 2023). Kahramanmaraş depremlerinde ölenlerin, yaralıların ve deprem bölgesinden tahliye edilen kişilerin sayısı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1. Kahramanmaraş Merkezli 6 Şubat Depremlerinden Etkilenen İnsan Sayısı

Ölü Sayısı	50.096
Yaralı Sayısı	115.000
Deprem Bölgesinden Tahliye Edilen Kişi Sayısı	528.146

Kaynak: AFAD (20.03.2023)

AFAD'ın 20 Mart 2023 tarihli açıklamasında Kahramanmaraş depreminde hayatını kaybedenlerin sayısı 50.096 ve yaralı sayısı 115.000 olarak belirtilmiştir. Deprem bölgesinden tahliye edilen kişi sayısının 528.146 olduğu bildirilmiştir. Ayrıca Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Yapım Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün son verilerine göre 197.825 binada hafif veya orta hasarlı, toplam yıkılan bina sayısı 18.200 ve acil yıkılacak ağır hasarlı ve yıkılmış işyeri sayısı ise 61.890'dır (Ay, 2023).

2. KRİZ

Kriz terimi, Yunanca karar, seçim ve yargılama anlamına gelen “Crisis” kelimesinden türemiştir (Asunakutlu ve Dirlik, 2009). Kriz, aniden meydana gelen kötüye gidiş yönündeki gelişme, buhran; vahamet, tehlikeli an; yokluk, bulunmama büyük sıkıntı, anlamlarına gelebilmektedir (Doğan, 1996). Kriz, kurum ve işletmelerin beklemedikleri bir zamanda ortaya çıkan, hızlı yayılım gösteren, kurumun bu süreci idare ediş biçimine göre geleceğini ve imajını belirleyen süreç olarak tanımlanmaktadır (Akdağ, 2005).

Kriz sistemin değişken faktörlerinden bir veya birden fazla parçada birdenbire değişim yaratan ve her an karşı karşıya kalınabilecek bir durumdur (Raftari vd., 2011). Genel olarak rastlanılan kriz türleri şöyledir: Finansal krizler, çevre problemleri, terör olayları, doğal afetler, endüstriyel kazalar, sendika ile sorunlar, grevler, üründen ya da üretimden kaynaklanan sorunlar, yasal değişimler, el değiştirmeler, medyada çıkan söylentiler, karalamalar, yatırımcılarla yaşanan problemler, suiistimaller (Kalpaklıoğlu, 2010).

Kriz, her örgütün yaşamı boyunca karşılaşabileceği bir durumdur. Kriz ile etkin mücadele edebilmek için krizin özelliklerini iyi bilmesi gerekmektedir (Demirtaş, 2000). Krizin özellikleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir (Büyükkaracıgan, 2016):

- Önleyici tedbirler almak mümkün olsa da krizleri tamamen engellemek çok zordur.
- Krizler örgütün amaçlarını ve varlığını tehdit etmektedir.
- Kriz zamanlarında harekete geçmek için bilgi, zaman ve kaynaklar sınırlıdır.
- Krizler karar alıcılarda gerginlik yaratmaktadır.
- Kriz iyi yönetildiğinde fırsata dönüştürülebilmektedir.
- Kriz zamanlarında toplumun öngörme ve önleme mekanizmaları yeterli değildir.
- Kriz acil müdahale gerektirmekte ve özellikle yöneticiler üzerinde zaman baskısı yaratmaktadır.
- Krizin kontrol edilmesi oldukça zordur.
- Kriz süreci yaşamsal bir dönüm noktası olma özelliğindedir.
- Kriz sistemi, mevcut veya gelecekteki işleyişi açısından sistemi psikolojik ve fiziksel olarak etkilemektedir.

3. KRİZ YÖNETİMİ

Kriz yönetimi örgütün karşı karşıya kalabileceği olası bir kriz durumuna karşılık kriz sinyallerini yakalayıp değerlendirerek örgütün krizi en az kayıp ile atlama için gerekli önlemlerin alınması ve uygulanma süreci olarak tanımlanmaktadır (Şimşek, 2007). Diğer bir ifadeyle kriz yönetimi, örgütlerde oluşma ihtimali olan veya mevcut bir kriz sürecinin analiz edilip, krize neden olan sorunları çözmek ve kriz sürecini en az kayıpla atlatabilmek amacıyla yapılan araştırmalardır (Tekin ve Zerenler, 2008).

Kriz yönetiminde, beklenmedik bir şekilde ve aniden ortaya çıkan olayları kontrol altına almak ve olumsuz etkileri olumluya dönüştürebilmek için stratejik planlamaya gereksinim duyulmaktadır. Kriz yönetiminde esas olan, en kötü senaryoya göre stratejilerin belirlenmesidir. Kriz yönetiminin temel amacı, örgütlerin, krizleri önceden tahmin edebilmelerini, krize karşı

bir takım önlemler alabilmelerini ve hızlı bir şekilde çözüm bulabilmelerini sağlamaktır (Karaköse, 2007).

Kriz; kriz öncesi dönemde ortaya çıkan belirtiler ile başlamaktadır, dengenin yeniden sağlandığı ve krizin yaralarının sarıldığı döneme kadar çeşitli evreleri kapsamaktadır. Kriz yönetim süreci; kriz öncesi dönem, kriz dönemi ve kriz sonrası dönem olmak üzere üç aşamadan oluşmaktadır (Aksu ve Deveci, 2009).

- **Kriz Öncesi Dönem:** Kriz öncesi dönem, kriz durumuna ulaşmadan önce semptomların giderek kötüleştiği dönemdir (Can, 2005). Krize hazırlık ve krizi engelleme gibi çalışmalar yürütülmez ise örgütlerde krizler ile karşılaşmak kaçınılmazdır (Haşit vd., 2013). Kriz doğmadan önce gerekli önlemlerin alınması, krizi önlemenin en ucuz ve en kolay yöntemidir (Aksu ve Deveci, 2009).
- **Kriz Dönemi:** Kriz ile ilgili sinyallerin ve belirtilerin ortaya çıkmasıyla başlamaktadır (Peker ve Aytürk, 2002). Bu dönemde birtakım etkenler nedeni ile kriz, zararlı bir gerçeğe dönüşmektedir. Bu dönem diğer safhalara göre daha kısadır (Okumuş, 2003).
- **Kriz Sonrası Dönem:** Çözüm veya çöküş dönemi krizin son aşamasıdır (Can, 2005). Krizin şiddetini azalttığı fakat neden olduğu sonuçlarla etkilerinin sürdüğü zaman periyodudur. Krizin kontrolü sağlanmış ve sonraki süreçler için rehabilite etme çalışmaları başlamıştır (Erten, 2011).

Genel anlamda kriz sürecinin aşamalarına bakıldığında kriz dönemleri, birtakım olumsuz sonuç doğurmaktadır. Tehlikeleri fırsata dönüştürebilmek ve olumsuz sonuçları ortadan kaldırmak (Polat, 2012) başarılı kriz yönetim ile mümkündür. Kriz yönetimi, olası kriz durumlarına karşı önlem alma, kriz oluşuktan sonra kriz zararlarını en aza indirme, kriz sonrasında ise örgütün yeniden yapılanması için gerekli hazırlık ve faaliyetleri uygulanma, kontrol etme görevlerini üstlenen yönetim modelidir (Büyükkaracıoğlu, 2016).

4. TARİHTE YAŞANAN DEPREMLERİ KRİZ YÖNETİMİ BAĞLAMINDA İNCELEYEN ÇALIŞMALAR

Literatür incelendiğinde tarihte gerçekleşen depremleri kriz yönetimi bağlamında inceleyen çeşitli çalışmalar belirlenmiştir. Bu çalışmalardan bazıları aşağıdaki gibidir:

Zhao ve arkadaşlar (2009) yaptıkları çalışmada Wenchuan Depremi sırasında kriz yönetiminde sivil toplum kuruluşlarının, medyanın ve kamuoyunun rolünü analiz etmeyi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda kriz yönetim sisteminin iyileştirmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Herdem (2011) çalışmasında 1999 Marmara Depremi, özel olarak kriz yönetimi genel olarak ise Türk kamu yönetimi anlayışı açısından inceleyerek meydana getirdiği etkileri analiz etmiştir. Araştırma sonucunda yaşanan deprem nedeniyle oluşan yönetsel yapının hem de fonksiyonel hem örgütsel anlamda Türk kamu yönetimine yapmış olduğu etkiler belirlenmiştir.

Comfort ve arkadaşları (2011) yaptıkları çalışmada kriz yönetiminde esneklik, entropi ve verimlilik kavramları bağlamında 2010 yılında yaşanan Haiti depremi incelenmiştir. Araştırma sonucunda bilgi akışına zamanında müdahalenin, afete uğramış bir toplumun müdahaleden iyileşmeye geçişinde entropiyi en aza indirmek, verimliliği artırmak ve dayanıklılığı güçlendirmek için kullanılabileceği tespit edilmiştir.

Sadeghi-Bazargani ve arkadaşları (2015) çalışmalarında İran'ın Bam Şehrindeki yıkıcı deprem sırasında ve sonrasında kriz yönetiminin farklı yönlerini incelemeyi amaçlamıştır. Bu bağlamda 2003-2011 yılları arasında PubMed, EMBASE ve SID veritabanlarında Bam depremi taranmıştır. Tarama sonucunda 422 makale ulaşılmış ve bu çalışmalardan 25'i çalışmaya dahil edilmiştir. Yapılan içerik analizi sonucunda Bam depremi sırasında kayıpların ağırlaşmasına ve müdahalelerin etkisinin azalmasına neden olan kötü kriz yönetimi sebep olduğu belirlenmiştir.

Çalışkan (2017) yaptığı çalışmada 1999 Marmara – 2011 Van Depremi'nin kriz yönetimi açısından inceleyerek geleneksel medya ve sosyal medyadan iki dönemde de ne şekilde yararlandığını araştırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre geleneksel medyadan yalnızca tek yönlü haber almak için kullanıldığını, sosyal medyadan ise çift yönlü bir iletişim ortamı sağlandığını tespit etmiştir.

Yolcu (2018) tarafından yapılan çalışmada Ağustos 1999 Depremi ve 2011 Van Depremi afet yönetimi ve kriz yönetimi açısından incelenmesi amaçlanmıştır. 1999 Depreminde afet ve kriz yönetimi alanında yaşanan gelişmeler meydana gelen Van depreminden sonra uygulama alanı bulduğu ve yaşanan gelişmelere rağmen afet ve kriz yönetimi açısından eksikliklerin devam ettiği belirlenmiştir.

Elçi (2022) 2011 yılında meydana gelen Van depremi finansal kriz yönetimi bağlamında incelenmiştir. Çalışmada, 2011 Van depremine ilişkin uygulaması yapılan finansal kriz yönetimi kapsamında afet nedeniyle uğranılan kayıp ve zararların telafi edilmesi neticesinde işletmelerin devamlılığının sağlanmasının mümkün olabileceği tespit edilmiştir.

Meydana gelen depremleri kriz yönetimi bağlamında inceleyen çalışmalar kriz yönetimi açısından eksikliklerin olması ya da kötü kriz yönetimi stratejilerinin belirlenmesi depremlerde kayıpların ağırlaşmasına ve müdahalelerin etkisinin azalmasına yol açtığını ve kriz yönetim sisteminin iyileştirmesi gerektiğini ortaya koymuştur.

5. YÖNTEM

Bu çalışma Kahramanmaraş bölgesinde meydana gelen 6 Şubat depremlerini kriz yönetimi bağlamında teorik olarak değerlendirerek ilgili yazına katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Yapılan çalışmada nitel araştırma desenlerinden biri olan durum çalışmasından yararlanılmıştır. Nitel araştırma dünyaya dair yorumlayıcı ve doğal bir yaklaşımdır. Nitel paradigma içerisinde özgün bir desen olan durum çalışması tek veya az sayıdaki durumu derinlemesine anlama ve ortaya çıkarma arzusunu temsil etmektedir. Durum çalışması güncel bir olgunun gerçek bağlamında ele alınmasını sağlamaktadır (Akdemir ve Kılıç, 2021).

6. BULGULAR

6 Şubat depremiyle ilgili makale, kitap, rapor ve diğer belgeler üzerine yapılan inceleme sonucunda 6 Şubat depremlerinde krizin ardılları, kriz yönetimi açısından Kahramanmaraş merkezli 6 Şubat depremleri bağlamında yapılarak kriz öncesi dönem, kriz dönemi ve kriz sonrası dönemdeki kriz yönetimi uygulamaları belirlenmiştir ve aşağıda yer verilmiştir.

6.1. KAHRAMANMARAŞ MERKEZLİ 6 ŞUBAT DEPREMLERİNDE KRİZİN ARDILLARI

6 Şubat 2023'te merkez üssü Kahramanmaraş üzere toplam 10 ilde deprem meydana gelmiştir. İnsanların sokakta kalması, su kullanımının olmaması depremin bir sonucu olup beraberinde halk sağlığı krizine neden olmuştur. Bununla beraber Kahramanmaraş merkezli 6 Şubat depremlerinin neden olduğu diğer krizler aşağıda verilmiştir (Anadolu Ajansı, 2023; İTÜ, 2023; AFAD, 2023; TMMOB, 2023):

- Kahramanmaraş merkezli 6 Şubat depremlerinin geniş alanlarda meydana gelmiş olması ve depreme maruz kalan kişi sayısının fazla olması,
- Deprem alanının büyüklüğü müdahale alanının ve niteliğinin tespitinin kısa sürede yapılabilmesini zorlaştırması,
- Deprem geniş bir alanı kapsamaması nedeniyle sebebiyle müdahale sırasında iletişim ve organizasyonun zor olması,
- Deprem kapsadığı alan geniş olması sebebiyle yaralı kişilere ve hasarlı binalara operasyon ekiplerinin yönlendirilememesi,
- Yurt içinden ve yurt dışından bölgeye gelen arama kurtarma ekiplerinin bölgeyi bilmemesi ve bunun sonucu olarak arama kurtarma faaliyetlerinin iyi organize edilememesi,
- Deprem sebebiyle GSM operatörlerine ait baz istasyonlarının tahribata uğraması sonucu iletişim altyapısının yetersiz kalması,
- Deprem bölgesi ile ilgili kısa zamanda nitelikli veri elde edilememesi,
- Gönüllü arama kurtarma ekipleri, arama kurtarma operasyonlarını kriz merkezinden bağımsız olarak yürütmeleri,
- Karayolunda çökmelerin meydana gelmesi nedeniyle arama-kurtarma çalışmalarının zamanın başlatılamaması,
- Bölgede artçı sarsıntılarının devam etmesi,
- Arama kurtarma çalışmaları sırasında olumsuz hava koşullarının yaşanması,
- Deprem meydana gelmeden önce toplanabilecek alanların varlığından vatandaşların haberdar olmaması,
- Deprem sonrası insanların yaşam alanları değişmesi, göç etmesi, çadır ve konteynerde yaşamak zorunda kalması,
- Yaşanan depremde binalar, işletmeler, fabrikalar, oteller, karayolları, havayolları ve tarım alanlarının hasara uğraması,
- Deprem meydana geldikten sonra müdahale aşamasında önceden hazırlanmış tesislerin olmaması,
- Bölgede meydana gelen deprem, ölümler ve yaralanmaların yanı sıra psikolojik ve sosyolojik sorunlar, çevre sorunları, ekonomik kayıplar gibi birçok olumsuzluklara yol açması.

6.2. KRİZ YÖNETİMİ AÇISINDAN KAHRAMANMARAŞ MERKEZLİ 6 ŞUBAT DEPREMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Deprem öncesinde, deprem anında ve sonrasında krizi yönetmek mümkündür. Bunun için afetin boyutunun belirlenip müdahale edilerek

olumsuz durumun dondurulması veya olumsuz durumun yayılmasının durdurularak krizin çözümü mümkün olabilmektedir (Norman, 2000). Bu kapsamda 6 Şubat depremleri kriz yönetimi bağlamında kriz öncesi dönem, kriz dönemi ve kriz sonrası dönem şeklinde irdelenmiştir ve krizi yönetmek için yapılan uygulamalar aşağıdaki gibidir:

Kriz öncesi dönemde Türkiye'nin yaptığı uygulamalardan bazıları aşağıdaki gibidir (TMMOB, 2023; MEB, 2022, AFAD, 2023)

- 23.06.2021'de 31520 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Yapı Denetim Uygulama Yönetmeliğinin “yapılara sertifika verilmesi konu başlıklı” 31. maddesinin 2. fıkrasında, Bina Kimlik Sertifikası bedelinin belirlenmesi hükmü ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca “Bina Kimlik Sertifikası” projesi mevcuttur ancak tam anlamıyla uygulamaya geçilmemiştir.
- AFAD, afet ve acil durum anında halkın güvenli bir şekilde toplanacağı (park, bahçe vb) toplanma alanlarını belirlemiştir. Ancak meydana gelen depremler afet ve acil durum anında toplanılacak alanları konusunda halkın yeterince bilgi sahibi olmadığını ortaya koymuştur.
- 3194 sayılı İmar Yasası ve 4708 sayılı Yapı Denetimi Yasası mevcuttur ancak prosedür olarak uygulanmaktan ileri gitmemiştir.
- İmar affı ve imar barış yasaları ile İmar Yasasına aykırı olarak yapılmış ve depreme dayanıklı olmayan kaçak yapılar hukuken tanınmıştır.
- Deprem haftası kapsamında Türkiye genelindeki tüm okullarda eş zamanlı deprem tatbikatları yapılmıştır.

Kriz esnasında Türkiye krizi atlattık için yaptığı uygulamaların bir kaçını aşağıdaki gibidir (WHO, 2023; TBMM, 2023; AFAD, 2023):

- Türkiye Hükümeti tarafından 6 Şubat 2023 tarihinde yayınlanan uluslararası yardım talebinde bulunmuştur. Bunun üzerine DSÖ'nün Acil Sağlık Ekipleri, afetten etkilenen yaralılara ve en savunmasız kişilere temel sağlık hizmeti sağlamak üzere gönderilmiştir.
- Afet Bölgesi ilan edilen 10 ilde, arama kurtarma çalışmalarının hızlı yapılabilmesi için Cumhurbaşkanlığınca olağanüstü hal ilan edilmiştir.
- Afet bölgelerine 38 Vali, 19 AFAD üst yöneticisi, 160 Mülki İdare Amiri, 68 il müdürü görevlendirilmiştir.

- Depremden etkilenen bölgede, 332 çadır kent, 189 konteyner kent kurulmuştur.
- Afet bölgesinde ve afet bölgesi dışında; çadır, konteyner, kamu misafirhaneleri, oteller, GSB yurtları, MEB tesisleri ve diğer tesislerde 1.915.687 kişiye barınma hizmeti sunulmuştur.
- 10 ilde 77 sahra hastanesi kurulmuş, yaralıları sivil ve askeri hava araçlarıyla diğer illerdeki hastanelere nakledilmiştir.
- Bölgede, toplam 271.060 personel afette ihtiyaç duyulan tüm hizmetlerin yürütülebilmesi için görev yapmıştır.
- AFAD, Türk Kızılayı, MSB, Jandarma ve STK'lar tarafından gönderilen 369 mobil mutfak afetten etkilenenlerin beslenme ihtiyaçlarının karşılanmıştır.
- Afet bölgesinde başta vinç, çekici, kamyon, dozer, arazöz, ekskavatör, vidanjör, greyder olmak üzere toplam 18.040 iş makinesi kullanılmıştır.
- Kara Kuvvetleri, Hava Kuvvetleri, Deniz Kuvvetleri, Sahil Güvenlik Komutanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Orman Genel Müdürlüğü ve Sağlık Bakanlığı'na bağlı 116 helikopter ve 76 uçak bölgeye personel ve malzeme sevkiyatı için görev yapmıştır.
- Sahil Güvenlik Komutanlığı ve Milli Savunma Bakanlığı'na bağlı 38 gemi bölgeye personel, malzeme sevkiyatı ve tahliye amacıyla görevlendirilmiştir.
- Depremden etkilenenlere yönelik 10.000 TL tutarındaki Hane Başı Destek ödemesi yapılmıştır.

Kriz sonrası dönemde kriz yönetimi bağlamında yapılanlardan bir kaçısı aşağıdaki gibidir (AFAD, 2023; CSB, 2023; Makas, 2023; TOKİ, 2023, TRTHABER, 2023, TEGV, 2023)

- AFAD koordinasyonunda ve Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlükleri tarafından deprem bölgelerinde hasar tespit çalışmaları yürütülerek binalar, hasarsız, az, orta, ağır hasarlı ve acil yıkılacak ya da yıkık binalar tespit edilmiştir.
- Yükseköğretim Kurulu (YÖK), deprem nedeniyle tüm ülkede 2022-2023 eğitim ve öğretim yılı bahar döneminin uzaktan öğretim yoluyla tamamlanması yönünde karar vermiştir ve 2023-2024 eğitim ve öğretim yılı güz döneminde depremden etkilenen

illerdeki üniversiteler uzaktan eğitime devam etme kararı almıştır.

- Ağır hasarlı binaların yıkım ve enkaz kaldırma çalışmaları devam etmektedir.
- DASK, internet sitesi ve E-Devlet üzerinden alınan hasar ihbar yollarına ilave olarak AloDask 125 Afet Çağrı merkezi üzerinden 7/24 hizmete başlamıştır.
- TOKİ'nin afet bölgesindeki 200.000 konut yapımı devam etmektedir.
- Çadır kentlerin yerini konteyner kentler almaya başlamıştır.
- Deprem bölgesinde sosyal ve duygusal temelli etkinlikler ile çocuklara destekler verilmektedir.

SONUÇ

Deprem gerçeği Türkiye için kabul edilmesi gereken bir unsurdur. Bu noktada fay hattı geçen alanlara yerleşim yapılmaması, depreme dayanıklı yapılanmaya gidilmesi ve çok katlı yapılara izin verilmemesi oldukça önemlidir (Aydınbaş, 2023). Çünkü depremlerin önlenmesinin mümkün olmadığı bilinen bir gerçektir.

6 Şubat depremleri Anadolu'nun yoğun nüfuslu bölgelerinden birinde meydana geldiği için ağır hasar olmuştur. Yüz binlerce bina yıkılırken, çok katlı apartmanlarda apartmanlarında kalan binlerce kişi hayatını kaybetmiştir. Enkaz altında kalarak hayatta kalanlar ise kurtarılan kadar zamana ve olumsuz koşullara karşı bir mücadele edilmiştir (Mavrouli vd., 2023). Bu durumun sebebi fay hattı üzerine binaların yapılmış olması, depreme dayanıklı olmayan yapıların çoğunlukta olması ve çok katlı yapılardır.

Deprem anında kaçma girişimleri yaralanma, sakatlık ve hatta ölüm olasılığını artıracaklarını, depremden sonra enkaz altında kalanlara yardım edebilme için ilk yardım, koordineli yardım operasyonları, tıbbi bakım (Koçyiğit, 2023; Sarı vd., 2023) gibi konularda halkın bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Çünkü afetlere karşı bilinçli toplum yetiştirmek can ve mal kayıpları en aza indirilmesi sağlanabilir.

Sonuç olarak deprem gibi önceden ne zaman olacağı kestirilemeyen afetlerle mücadele ancak kriz yönetimi ile mümkündür. Ancak kriz yönetim süreci kriz gerçekleşmeden önceki dönemi de kapsadığı için kriz öncesi yapılanlar da oldukça önemlidir. Meydana gelen depremler kriz öncesi dönemde depremle mücadele etmek adına alınan tedbirlerin yetersiz olduğunu ve var olanların ise prosedürden ileri gitmediğini ortaya

koymuştur. Fay hattı üzerindeki yapılanmaları ve depreme dayanıklı olup olmadığına bakılmaksızın binaları imar barışı kapsamında olması felaketin boyutunun büyümesine sebebiyet vermiştir.

Deprem gibi doğal afetlerde etkin kriz yönetimi uygulamak adına tüm kurum, kuruluş ve birey bazında herkes üzerine düşen görevi yerine getirmesi oldukça önemlidir. Deprem bağlamında kriz yönetimini etkin hale getirebilmek adına politikacılara, kurumlara ve araştırmacılara önerilere aşağıda yer verilmiştir.

Politikacılar

- Depremle mücadele konusunda ciddi adımlar atılarak kaçak yapılanmalara müsaade edilmemelidir.
- Depreme dayanıksız binalar tespit edilerek yıkımları yapılmalıdır.
- İmar barışı ve imar affı uygulamalarından vazgeçilmelidir. Çünkü fay hatları üzerine, su yataklarına konut imar barışı kapsamı dışında tutulmadığı için felaketin boyutu büyümüştür.
- Deprem bölgesindeki işsizliğin önüne geçmek adına yeni iş alanları yaratılmalıdır.

Kurumlar,

- Türkiye'nin deprem bölgesi olduğu gerçeği ile yüzleşerek ülke genelinde toprak yapısı incelenerek toprak yapısına uygun yapılanmalara gidilmelidir.
- İmar planları gözden geçirilerek depreme dayanıklı binalar kapsamında plan hazırlanmalıdır.
- İnşa edilen binaların yapı denetimleri sıklaştırılmalıdır ki ancak böylece depreme dayanıksız binaların yapımı engellenebilir.
- Deprem etkilerini azaltmak adına risk azaltma çalışmalarına yer verilmelidir.
- Deprem anında bilinçli olmak adına toplumun her kesimine eğitim verilmeli ve arama kurtarma bağlamında gönüllülere kapsamlı eğitimler verilmelidir.

Araştırmacılar

- Literatüre incelendiğinde depremler bağlamında kriz yönetimini ve kriz iletişimini ele alan çok az sayıda araştırma mevcuttur. Araştırmacılar tarihte meydana gelen depremleri kriz yönetimi ve iletişimi bağlamında ele alarak kriz boyutunu arttıran unsurları ortaya koyarak hem literatüre hem de karar verici mercilere yol gösterme adına katkılar sağlayabilir.

KAYNAKÇA

Akdağ, M. (2005). Halkla ilişkiler ve kriz yönetimi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 1-20.

Akdemir, A. B. ve Kılıç, A. (2021). Nitel makalelerin yöntem analizi. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 486-502.

Aksu, A. ve Deveci, S. (2009). İlköğretim okulu müdürlerinin kriz yönetimi becerileri. *Education Sciences*, 4(2), 448-464.

Alomari, O. (2023). Why vaccinations should be a top priority in earthquake relief efforts. *The Lancet*, 401(10384), 1263-1264.

Asunakutlu, T. ve Dirlik, S. (2009). Kriz yönetimi stratejileri ve kriz sonrası yeniden yapılanma, *Kriz Yönetimi*. 33-60.

Ay, Ş. (2023). Kahramanmaraş Pazarcık ve Elbistan depremleri sonrası hasarlı yapıların malzeme kalitesi ve uygulama hatalarının değerlendirilmesi. In *International Conference on Engineering, Natural and Social Sciences*, 1: 245-251.

Aydınbaş, G. (2023). Sosyoekonomik boyutuyla Türkiye’de depremler üzerine bir inceleme: Kahramanmaraş depremi örneği. *Sosyal Bilimlere Çok Yönlü Yaklaşımlar: Tarih, Turizm, Eğitim, Ekonomi, Siyaset ve İletişim*, 177-212.

Ayyürek, O. (2014). *Eğitim örgütlerinde kriz yönetimi: Van depremi örneği*, [Yüksek lisans tezi/ Yüzüncü Yıl Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Büyükkaraciğan, N. (2016). Türkiye’de yerel yönetimlerde kriz ve afet yönetim çalışmalarının mevzuat açısından değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, (12), 195-219.

Can, H., (2005). *Organizasyon ve Yönetim*. Ankara: Siyasal Kitabevi

Comfort, L. K., Siciliano, M. D. ve Okada, A. (2011). Resilience, entropy, and efficiency in crisis management: the January 12, 2010, Haiti earthquake. *Risk, Hazards & Crisis in Public Policy*, 2(3), 1-25.

csb.gov.tr, Erişim adresi: (<https://www.csb.gov.tr/hasar-tespit-aciklamalariyla-ilgili-kamu-spotu-yayinda-bakanlik-faaliyetleri-38444>) (2023).

Çalışkan, K. (2017). *Kriz yönetimi açısından geleneksel ve sosyal medya (1999 Marmara – 2011 Van depreminin analizi)*, [Yüksek lisans tezi/ İstanbul Aydın Üniversitesi].YÖK Tez Merkezi.

Demirtaş, H. (2000). Kriz yönetimi. *Kuram ve uygulamada eğitim yönetimi*, 23(23), 353-373.

Doğan, M. D. (1996). *Büyük Türkçe Sözlük*, İz Yayıncılık, İstanbul.

Elçi, S. (2022) *İklim değişiklikleri ve doğal afetler bağlamında finansal kriz yönetimi: 2011 yılı Van depremi örneği*, [Doktora tezi/ Kırıkkale Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Erdemir, A. G., İdilman, İ. S., Çifçi, G. Ç., Yıldız, A. E., Demirkazık, F., Onur, M. R., ... ve Aydıngöz, Ü. (2023). Imaging in crush injury: a spectrum of findings in survivors of the twin earthquakes on February 6, 2023. *Emergency radiology*, 1-11.

Erten, Ş. (2011). *Türk kamu yönetiminde kriz yönetimi anlayışı*. [Yüksek lisans tezi/ Süleyman Demirel Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Gültekin M. S. (2003) *Kriz yönetimi ve kriz yönetiminin doğal afetlerde (deprem) etkinliğinin arttırılmasına yönelik bir öneri (Marmara Depremi'nde TSK uygulamalarının değerlendirilmesi)*, [Yüksek lisans tezi/ Dumlupınar Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Gündüz Hoşgör, D. , Güngördü, H. ve Hoşgör, H. (2023). Investigation of prospective medical secretaries' perspectives of online education: the example of february 6, 2023 Earthquake. *International Journal of Health Management and Tourism*, 8(1): 78-91.

Harmancı Seren, A.K. ve Dikeç, G. (2023). The earthquakes in Turkey and their effects on nursing and community health. *International Nursing Review*.

Haşit, G., Tüz, M., İpçioğlu, İ. ve Suher, İ. (2013). Kriz iletişimi ve yönetimi- kriz kavramı ve işletmeler açısından kriz yaratan faktörler. (Ed: Haşit G), 1. Baskı, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisleri, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2818, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1776.

Herdem, K. (2011). 17 Ağustos 1999 Marmara Depreminin Türkiye'deki Kriz Yönetimi Anlayışı Üzerinde Oluşturduğu Değişiklikler. *Amme İdaresi Dergisi*, 44(2), 147-166.

https://deprem.afad.gov.tr/assets/pdf/Kahramanmaras%20%20Depremleri_%20On%20Degerlendirme%20Raporu.pdf. (Erişim Tarihi: 27.05.2023).

https://haberler.itu.edu.tr/docs/default-source/default-document-library/2023_itu_deprem_on_raporu.pdf.(Erişim Tarihi: 27.08.2023).

<https://istanbul.meb.gov.tr/www/deprem-ani-12-kasim-tatbikati-icin-11-kasim-2022-cuma-gunu-okul-ve-kurumlarda-uygulanacak-cok-kapan-tutun-hareketi/icerik/4551>.(Erişim Tarihi: 02.09.2023).

<https://tegv.org/deprem-sonrasi-calismalarimiz>. (Erişim Tarihi: 20.09.2023).

<https://www.aa.com.tr/tr/analiz/gorus-kahramanmaras-depremleri-neden-bu-kadar-yikici-oldu/2817774>.. (Erişim Tarihi: 29.08.2023).

<https://www.afad.gov.tr/kahramanmaras-merkezli-yurutulen-calismalar-hakkinda--basin-bulteni--37>. (Erişim Tarihi: 19.06.2023).

<https://www.tbmm.gov.tr/Haber/Detay?Id=be132ba5-1c52-40b7-ae070186360b0083> (Erişim Tarihi: 21.05.2023).

<https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/145662/depremde-bolgede-gorev-alan-belediyeler-arama-kurtarma-ekipleri-ve-depremedelerle-iftar-programi-nda-yaptiklari-konusma>. (Erişim Tarihi: 01.07.2023).

https://www.tmmob.org.tr/sites/default/files/tmmob_deprem_raporu_son_4agustos-part-1.pdf. (Erişim Tarihi: 05.09.2023).

<https://www.toki.gov.tr/haber/adiyaman-deprem-konutlari-hizla-yukseliyor>.. (Erişim Tarihi: 10.09.2023).

<https://www.trthaber.com/haber/gundem/deprem-bolgesinde-enkazlar-yerini-buyuk-bosluklara-birakti-786437.html>.. (Erişim Tarihi: 20.09.2023).

İstanbul Teknik Üniversitesi-İTÜ (2023). 6 Şubat 2023: 04.17 Mw 7,8 Kahramanmaraş ve 13.24 Mw 7,7 Kahramanmaraş depremleri: Ön inceleme raporu. İstanbul Teknik Üniversitesi.

Kalpaklıoğlu, N. Ü. (2010). Krizlere en hassas sektör turizmde etkin kriz yönetimi. *Journal of Academic Studies*, 12(44), 139-155.

Karaköse, T. (2007). Örgütler ve kriz yönetimi. *Akademik Bakış*, 13(2), 1-15.

Koçyiğit, B. F. (2023). Rehabilitation needs after earthquakes. *Journal of Korean Medical Science*, 38(17), 1-3.

Makas, M. (2023, 02 11). YÖK'ten deprem sonrası 'uzaktan eğitim' kararı. tgrthaber.com.tr: <https://www.tgrthaber.com.tr/egitim/yokten-deprem-sonrasi-uzaktan-egitim-karari-2874512>.

Marangoz, M., ve İzci, Ç. (2023). Doğal afetlerin ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerinin 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremler bağlamında girişimciler açısından değerlendirilmesi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 24(52), 1-30.

Mavrouli, M., Mavroulis, S., Lekkas, E., ve Tsakris, A. (2023). An emerging health crisis in Turkey and Syria after the earthquake disaster on 6 february 2023: risk factors, prevention and management of infectious diseases. *In Healthcare*, 11(7), 2022.

Norman R. A. (2000). *Managing the crisis you tried to prevent*, Harvard business review on crisis management, Harvard Business Press: USA.

Okumuş, F. (2003). İşletmelerde kriz yönetimi ve krizlerin işletmeler üzerine olası etkileri. *Erzurum Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1-2), 203-212.

Öcal, A. (2005). İlköğretim sosyal bilgiler dersinde deprem eğitiminin değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 169-184.

Özer, M. (2023). Education Policy Actions by the Ministry of National Education after the Earthquake Disaster on February 6, 2023 in Türkiye. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 12(2). 1-14.

Peker, Ö. ve Aytürk, N., (2002). *Yönetim Becerileri*. Ankara: Yargı Yayınevi.

Polat, M. (2012). *Kriz yönetimi ve örgütsel değişim arasındaki ilişkiler*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi/Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Gebze].YÖK Tez Merkezi.

Raftari M, Mahjoub R, ve Joudaki S, (2011). Crisis management a chance to reduce damage caused by earthquake, *In International Conference on Management and Service Science*. IPEDR, 113-118.

Sadeghi-Bazargani, H., Azami-Aghdash, S., Kazemi, A., ve Ziapour, B. (2015). Crisis management aspects of bam catastrophic earthquake. *Health Promotion Perspectives*, 5(1), 3-13.

Sarı, H., Özel, M., Akkoç, M. F. ve Şen, A. (2023). First-week analysis after the Turkey earthquakes: demographic and clinical outcomes of victims. *Prehospital and disaster medicine*, 1-7.

Soleymani, M., Aminzade, B. ve Huq, A. S. (2021). Evaluation of physical urban management strategies in major crisis management policies: a case study on earthquake crisis in Tehran Zone One (conference abstract). *Journal of transport and health*, 22 (Suppl), e101200-e101200.

Soygüzel, H. (2002). *Türkiye’de doğal afetlerde kriz yönetimi (Marmara depremi örneği)*, [Yüksek lisans tezi/ Sakarya Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Şimşek M. Ş. (2007). *Yönetim ve organizasyon*, Adım Ofset ve Matbaacılık, Konya.

Tekin, M. ve Zerenler, M. (2008). *İşletmelerde kriz yönetimi*, Nobel Yayın Dağıtım, Konya.

World Health Organization (2023) WHO flash appeal Earthquake response in Türkiye and whole of Syria. (Erişim Tarihi: 20 Haziran 2023). Erişim: https://cdn.who.int/media/docs/defaultsource/documents/emergencies/2023/who_flashappeal_earthquakeresponse_11feb.203.pdf?sfvrsn=94d4de2a_1.

Yang, J. ve Xia, L. (2009). The function of media coordination in government crisis management viewed from Wenchuan Earthquake, 5th International Conference on Public Administration. *Proceedings Of 2009 International Conference On Public Administratio*, (1), 417-422.

Yolcu, A. Ç. (2018). *17 Ağustos 1999 depremi ile 23 Ekim-9 Kasım 2011 Van depremlerinin kriz yönetimi açısından karşılaştırılması* [Yüksek lisans tezi/ Gümüşhane Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Zaré, M. ve Afrouz, S. G. (2012). Crisis management of Tohoku; Japan earthquake and tsunami, 11 March 2011. *Iranian Journal Of Public Health*, 41(6), 12.

Zhao, SR., Zhang, H. ve Chen, J.(2009). Study on the operation model of crisis management mechanism in China-Take Wenchuan Earthquake as an example, 5th International Conference on

Kahramanmaraş Merkezli... The Meric Journal Cilt:7 Sayı:Özel Sayı Yıl:2023
Public Administration. *Proceedings Of 2009 International Conference On
Public Administration*, (1), 362-368.